

ровані сукупності знань про світ. З мовленнєвого аранжування інфантичних текстів зрозуміло, що світ дитини окреслений сім'єю, речами щоденного вжитку, природними реаліями (флора, фауна, явища). Особливою є презентація самої дитини – її характеристика створюється за допомогою пестливих форм лексем. *Перспективним* є вивчення граматичного та синтаксичного наповнень інфантичних творів.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды / Ю. Д. Апресян. – Т. 2. – М.: Языки русской культуры, 1995.
2. Брутян Г. А. Языковая картина мира и ее роль в познании / Г. А. Брутян // Методологические проблемы анализа языка. – Ереван: ЕГУ, 1976. – С. 53–69.
3. Вержбицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вержбицкая. – М.: Русские словари, 1996. – С. 33–88.
4. Выготский Л. С. Психология детства / Л. С. Выготский // Собр. соч. в 6-ти тт. Т.4. – М.: Педагогика, 1984. – 433 с.
5. Гудков Д. Б. Межкультурная коммуникация: проблемы обучения / Д. Б. Гудков. – М.: МГУ, 2000. – 120 с.
6. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1984. – 397 с.
7. Залевская А. А. Текст и его понимание / А. А. Залевская. – Тверь: Изд-во ТГУ, 2001. – 178 с.
8. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс [Текст] / В. И. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
9. Кубрякова Е. С. Данные о детской речи с общелингвистической точки зрения / Е. С. Кубрякова // Детская речь как предмет лингвистического изучения. – Л.: ЛГПИ, 1987. – С. 34–48.
10. Куликовская И. Э. Становление мировиденья детей дошкольного возраста в контексте культуры / И. Э. Куликовская. – М.: Просвещение, 2002. – 150 с.
11. Мельникова А. А. Язык и национальный характер. Взаимосвязь структуры языка и ментальности / А. А. Мельникова. – СПб.: Речь, 2003. – 320 с.
12. НСМТП – Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://methodological_terms.academic.ru/606/КАРТИНА_МИРА
13. Попова З. Л. Очерки по когнитивной стилистике / З. Л. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2001. – 191 с.
14. Попова З. Л. и др. Введение в когнитивную лингвистику: Учеб. пособ. / З. Л. Попова – Камерово: Кузбассвузиздат, 2005. – 220 с.
15. ПС – Психология: Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского. М., 1990. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.insai.ru/slovar/1521>
16. Разорина Л. М. Семья как социальная среда и как социальная ситуация развития / Л. М. Разорина // Семья в изменяющемся мире. – М., 1994. – С. 5–49.
17. Цивьян Т. В. Лингвистические основы балканской модели мира / Т. В. Цивьян. – М.: Наука, 1990. – 203 с.
18. ФНСОТ – Философия науки: Словарь основных терминов [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://philosophy_of_science.academic.ru/129
19. ФНТТС – Некрасов С. И. Философия науки и техники: тематический словарь. – Орёл: ОГУ. С. И. Некрасов, Н. А. Некрасова. 2010. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://science_philosophy.academic.ru/130
20. Считалки на английском языке [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bilingual.ru/goods/countings/>
21. Тексты колыбельных песен [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://tutti-frutti.com.ua/index.php?id=194>
23. All songs [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.kiddles.com/lyrics/allsongs.html>

УДК 811.161.2'272'271 – 053.6

О. Л. Лавриненко,

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

МОЛОДІЖНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МОВНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розглядається проблема зниження мовної культури та мовної компетентності у представників Європейської молоді. Встановлено основні чинники та можливі наслідки цього негативного явища. У практичній частині пропонується психолінгвістичний аналіз згаданих мовних якостей української молоді на прикладі студентів СХУ ім. Лесі Українки. З'ясовано, що описані проблеми частково проявляються і в Україні.

Ключові слова: мовна компетентність, мовна культура, спілкування, психологічні асоціації, молодь, мовленнєва діяльність, мовна політика.

В статье рассматривается проблема снижения языковой культуры и языковой компетентности у представителей Европейской молодежи. Выявлены основные причины и возможные последствия этого негативного явления. В практической части предлагается психолингвистический анализ описанных языковых качеств украинской молодежи на примере студентов СХУ им. Леси Украинки. Доказано, что описанные проблемы частично проявляются и в Украине.

Ключевые слова: языковая компетентность, языковая культура, общение, психологические ассоциации, молодежь, речевая деятельность, языковая политика.

In this article the problem of lingual culture and lingual competence degradation by European youth is examined. The general reasons of this negative phenomenon are distinguished and described. It was explained, that our human civilization needs to avoid several possible harmful consequences of the examined phenomenon, which were predicted and analyzed by the set of famous linguists, psychologists and pedagogies of Europe and North America. In the practical part of this research author proposes the psycholinguistic analysis of the mentioned lingual properties of Ukrainian youth, using the students of East-European national university by Lesja Ukrainka, as the example. The researcher in the article achieved to prove that the described tendencies are becoming partially apparent in the lingual-cultural sphere of Ukraine. The set of declared measures, connected with European lingual-cultural politics and pedagogic, can be helpful to improve the current situation in our academic and state institutions.

Key-words: lingual competence, lingual culture, communication, psychological associations, youth, speaking activity, lingual politics.

Постановка наукової проблеми та визначення її актуальності. Впродовж останніх двох десятиліть низкою відомих психологів та мовознавців Європейського континенту, таких як Б. Вечоркович, Н. Саткевич, Я. Пузиніна, А. Фурдаль, В. Писарек та ін., відмічається тенденція до зниження рівня мовної культури та мовної компетентності у представників підростаючого покоління Європи. Є підстави вважати такого роду тенденції загрозовими для сучасної цивілізації, тому

що дефіцит розвитку культурних, моральних та розумових якостей у представників молодого покоління може призвести до того, що вони стануть неспроможними не лише продовжити розвиток цивілізації, але й сприйняти, засвоїти та застосувати вже створені надбання.

Як відомо, культура будь-якого суспільства надбудовується над його мовою, тому падіння культури завжди починається зі зниження рівня мовної культури у будь-якому суспільстві. Факт зниження мовної культури найбільш яскраво проявляє себе у більшості країн Європи, тобто країн, які вважаються одним із стовпів сучасної цивілізації. Низька мовна культура погіршує якість міжособистісної взаємодії у процесі спілкування. Тому в суспільних інтересах є доцільним оберігати ближнього та згладжувати форми висловлювань, оскільки мовне хамство не може слугувати ефективним засобом пошуку розуміння і нерідко призводить до мук естетичної природи. М. Бугайски описує процес спілкування на низькокультурній мові таким чином: «В цьому випадку ми використовуємо мову як зброю у боротьбі, в обороні або атаці. Аргументи при цьому ми озброюємо жалючими словами, які ранять до живого, часто є несправедливо перебільшеними, важкими як камені» [1, с. 167].

Падіння рівня мовної культури неминуче призводить до падіння загальної культури суспільства, оскільки дані явища мають тісний комплексний зв'язок. При цьому мовна культура безпосередньо пов'язана з етичними, естетичними та когнітивними цінностями суспільства, у якому функціонує. Правила мовної культури утворюються на основі еталонів, які формують видатні письменники, науковці, публіцисти та оратори. Про глибокий зв'язок між мовною культурою та загальною культурою суспільства зазначав і Ю.М. Лотман: «Культура неодмінно надбудовується над мовою, якою володіє та чи інша спільнота, і за своєю внутрішньою організацією відтворює структурну схему цієї мови» [10, с. 75].

Таким чином, комплексне дослідження з аналітичним оглядом сучасних молодіжних мовно-культурних тенденцій Європи та з психолінгвістичним діагностуванням зазначеної сфери життя в Україні слід вважати **актуальним та корисним**.

Виконання згаданого дослідження, у свою чергу, зумовлює необхідність виконання наступних завдань:

– здійснити теоретичний аналіз загальних причин зниження мовної культури у Європі та окреслити можливі негативні наслідки таких змін у мовно-культурному просторі континенту;

– провести емпіричний психолінгвістичний аналіз мовної компетентності та мовної культури української молоді на прикладі студентів СНУ ім. Лесі Українки, що представляють різні спеціальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Польський лінгвіст Броніслав Вечоркевич ще у середині ХХ століття відмічав негативну тенденцію зниження мовної культури у Європі. При цьому він пов'язував такі негативні мовні явища з політичними, суспільними та культурними переминами. Проте Б. Вечоркевич вважав, що такі негативні явища поступово, протягом життя одного покоління, будуть усунені. Це повинно було відбутися внаслідок стабілізації суспільного життя [10, с. 112 – 127]. Однак сподівання вищезазначеного лінгвіста не справдилися.

Інший мовознавець З. Клемєнєвич, зробивши спробу докопатися до причин падіння мовної культури, доходить висновку, що причина цього бере свій початок у відокремлених соціальних групах та у розповсюдженні порнографічної манери деяких письменників та режисерів фільмів.

Якщо узагальнити результати досліджень низки видатних лінгвістів, психологів та педагогів, які з'ясували первинні причини згаданої негативної тенденції, то серед основних факторів, які сприяли зниженню мовної культури та мовної компетентності у Європі слід виділити наступні:

– перший із факторів слід шукати у новому суспільному устрої, політичній, соціальній та економічній ситуації у розвинутих країнах, результатом чого стало всеохоплююче відчуття свободи. Для молодого підростаючого покоління однією з найбільших визнаних цінностей є «бути вільним». Однак зловживання цим прагненням у мовно-культурній сфері часто призводить до негативних результатів. А. Фурдал у власних дослідженнях відмічав той факт, що ігнорування молодими людьми фундаментальних мовних правил призводить до розширення сфери розмовної мови, яка все частіше починає використовуватися у офіційних повідомленнях (наприклад, у виступах в парламенті), що, у свою чергу, призводить до нейтралізації експресивних елементів розмовної мови, а їх місце дедалі частіше починають займати вульгаризми [1, с. 25–57]. Вітчизняний мовознавець О. Колісник, розвиваючи свою концепцію культури слова, з пересторогою зауважує: «Такі абсолютні цінності, як принцип комунікативної моральності, естетичні достоїнства, трактування мови, як носія традицій, як фактора, що впливає на почуття національної ідентичності і, насамперед, як багатства національної культури, яке потрібно оберігати, часто викликають скептицизм або навіть неприязнь у молодих людей» [6, с. 11].

– впродовж останніх двох десятиліть на формування мовної та загальної культури підростаючого покоління все менше мали вплив шедеври світової літератури, а їхнє місце почали займати телебачення та Інтернет, в яких інформація часто поширюється на мові, далекій від культурного еталону.

– зміна низки соціальних стереотипів, внаслідок чого у людей змінилися уявлення про національну еліту, до якої все рідше зараховують інтелігенцію. Внаслідок таких змін мова перестала відчуватися, як цінність народної культури, а література – виконувати функцію мовного еталону.

– певна частина відповідальності за такого роду негативні тенденції лежить і на самих лінгвістах, які декларували ставлення до мови, як до національного та культурного надбання, проте реально докладали замало зусиль для реалізації вище зазначеного гасла.

Зниження рівня мовної культури в країнах Європи слід розглядати не просто як негативну тенденцію, а як серйозну проблему, що потребує невідкладного та ефективного вирішення. Людина з високою мовною культурою характеризується дотриманням визначених мовних норм, здатністю не допускати помилок в усному мовленні та письмі, окрім того, така людина повинна вміти будувати комунікативно ясні та естетично гарні речення. На практиці, процес виховання мовної особистості з високою мовною культурою стикається з рядом проблем, пов'язаних як з властивостями мови, так і з характеристиками самої людини.

Усвідомлення даного факту призвело до формування таких державних концепцій, як «мовна політика» та «мовна педагогіка», оскільки для досягнення високої мовної культури у суспільстві необхідна далекоглядна політика держави та повноцінне якісне виховання людини. Терміном «мовна педагогіка» позначається на увазі комплексна система заходів та програм, направлена на формування особистості з високим рівнем мовної культури, до реалізації якої залучаються педагоги, вчені – мовознавці, митці слова, літератори та батьки. Говорячи конкретніше, більшість мовознавців та філологів рекомендує збільшення кількості мовних навчальних годин у школі, підвищення кваліфікації вчителів, верифікацію нових програм культури мови у вивченні національних мов, теоретичне і практичне обговорення проблем семантики і фразеології, виділення студентів та учнів, які відстають за рівнем володіння мовою, і проведення з ними додаткових занять.

З точки зору психолінгвістики на окреслене коло проблем особливе значення має наукове дослідження Антона Фурдала, який стверджував, що в процесі пошуку причин мовно-культурних проблем сучасного суспільства слід відштовху-

ватися від головних функцій мови, які можна виділити три: комунікативну, когнітивну та емоційну. Всі інші соціальні функції мови можна звести до цих трьох основних. А. Фурдаль визначає головні мовні функції наступним чином: «Комунікативна функція мовних знаків полягає у тому, що з їх допомогою члени комунікативного співтовариства передають інформацію один одному. Емоційна функція мови полягає у тому, що адресант з її допомогою має змогу впливати на почуття адресата. А когнітивна функція полягає у тому, що мовні знаки допомагають пізнати навколишню дійсність і слугують для поглиблення знань про неї» [1, с. 67]. В другій частині роботи згаданий мовознавець доводить, що немає внутрішньосистемних факторів, які обмежували б будь-яку із мовних функцій. Внаслідок чого те, яка функція домінує, залежить від особливостей комунікативного співтовариства. Вчений наводить низку цікавих прикладів, коли відставання будь-якої із фундаментальних функцій мови від решти двох має негативний вплив як на окремого носія мови, так і на суспільство загалом. Таким чином, збереження гармонії між трьома головними функціями мови є необхідною умовою для формування високого рівня мовної культури та мовних знань у суспільстві.

Практична частина дослідження спрямована на встановлення та оцінку поточної ситуації з мовною компетентністю та мовною культурою у спілкуванні сучасної української молоді на прикладі студентів 3 курсу різних спеціальностей СНУ ім. Лесі Українки. Емпіричним матеріалом нашого дослідження слугували дані, отримані шляхом тестування та анкетування респондентів – студентів факультету психології, економічного факультету та інституту іноземних мов Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки у загальній кількості 64 особи. Робочою методикою для встановлення домінуючої та відстаючих мовних функцій у кожного із досліджуваних слугувала авторська анкета, яка підтвердила свою валідність та ефективність в іншому авторському дослідженні «Особливості сформованості мовної особистості студентів вищих навчальних закладів» [8, с. 134–139].

Початковий аналіз даних, отриманих в ході вищеприказаного анкетування, показав, що у переважній більшості студентів досліджуваної групи (77%) відмічається домінування однієї із мовних функцій в процесі комунікативної та мисленнєвої діяльності. Лише у 23% респондентів було встановлено рівновагу між згаданими функціями, що відповідно до описаних аргументів можна вважати найкращою передумовою для формування всебічно розвинутої особистості та для становлення духовно здорового суспільства.

Таким чином, досліджувані поділилися на чотири підгрупи відповідно до виявлених домінуючих та відстаючих мовних функцій. У Таблиці 1 більш детально наведено показники реалізації мовних функцій у збірній групі, що представляє українську студентську молоддь. Дані третьої шпальти таблиці засвідчили, що середньогрупові ступені розвитку домінуючої мовної функції у виділених підгрупах респондентів істотно не відрізняються.

Таблиця 1.

Результати розподілу респондентів за домінуючими мовними функціями

Домінуюча мовна функція	Кількість представників виділеної підгрупи (чол.)	Середньогрупове значення домінуючої функції (балів)	Максимальне значення домінуючої функції (балів)	Мінімальне значення домінуючої функції (балів)
Когнітивна	9	8,67	10	7
Мотиваційна	20	8,71	10	6
Емоційна	22	8,37	10	5

Навіть при первинному огляді даних Таблиці 1 впадає в око той факт, що дослідником не виявлено істотних відмінностей у середньогрупових показниках реалізації домінуючої мовної функції, залежно від її типу. Відсотковий розподіл респондентів за типом домінуючої мовної функції відображено на діаграмі Рис. 1.

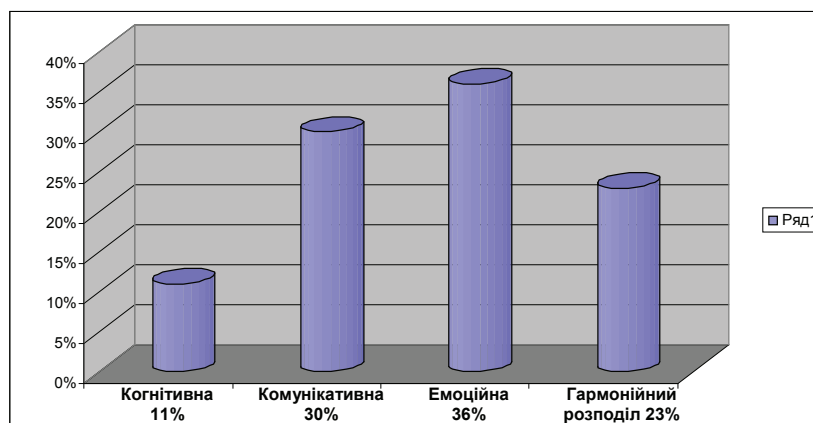

Рис. 1 Відсотковий розподіл студентів СНУ ім. Лесі Українки за домінуючими мовними функціями

Наведені дані засвідчують, що найбільшу частку складають студенти з домінуванням емоційної функції у повсякденному використанні мови (36%). Дещо меншою (30%) є частка тих респондентів, для яких у процесі мисленнєво-мовленнєвої діяльності є характерним переважання комунікативної функції. Найменшу кількість становили представники з домінуванням когнітивної функції, частка яких становить лише 11%. До четвертої підгрупи увійшли досліджувані, у комунікативній поведінці яких було встановлено функціональний баланс, що можна вважати найкращою передумовою для різнобічного розвитку та функціонування особистості.

Для більш поглибленого психолінгвістичного аналізу мовних якостей у респондентів відібраної групи було залучено методику текстового доповнення [7, с. 128–131] та ланцюговий асоціативний тест [7, с. 94–102].

Методика доповнення дає змогу досліджувати інші важливі складові у мовленнєво-мисленнєвих процесах мовної особистості, визначаючи рівень розвитку мовних знань та мовної компетентності у досліджуваних. Об'єктивна оцінка

розуміння текстової інформації будується на психологічних закономірностях, які пов'язані з особливостями протікання когнітивних процесів при читанні. Якщо ж у тексті з певним інтервалом пропущено ряд змістових фрагментів, тоді від читача вимагається залучення усіх його мовних та загальних енциклопедичних знань для відновлення повної структури тексту. Повнота та якість виконання такої роботи продемонструє як рівень складності перфорованого тексту, так і рівень мовної компетентності, інтелекту та загальної ерудованості самого виконавця, на що й направлена методика. Дослідник роздає досліджуванам перфорований текст, в якому пропущено кожне 5 слово. Досліджувані заповнюють пропуски та після перевірки правильності заповнення дослідник підраховує кількість правильних доповнень в балах та відсотках.

Ланцюговий асоціативний тест використовується у психоаналізі, оскільки дає можливість психоаналітику дістати зі сфери підсвідомого пацієнта приховані тривоги, фобії, потяги та нав'язливі стани, з метою виводу пацієнта з напруженого стану. Проте ця методика дає також змогу визначити швидкість мовленнєво-мисленнєвих процесів, їх структурні та динамічні особливості. Досліджуваному пропонують розслабитися та записувати протягом однієї хвилини будь-які слова, що спадають йому на думку, не перераховуючи при цьому предмети, що знаходяться в полі його зору, та не згадуючи завчені раніше ряди слів. Аналізуючи експериментальні дані, передусім рахують довжину асоціативного ланцюга. Встановлено, що для здорової активної людини, яка добре володіє мовою, довжина ланцюга повинна складати 19–21 слово. Нижчі показники вказують на уповільнення мовленнєво-мисленнєвих процесів, яке може бути викликане різними причинами: поганим знанням мови, втому, ригідністю мислення. При дослідженні структури асоціативного ряду слід мати на увазі, що нормою вважається утворення 3–4 гнізд за хвилину із середнім розміром гнізда у 5–6 слів. Збільшення кількості гнізд та зменшення кількості слів у гнізді, так само, як і зворотній процес, відобразатимуть збудження або уповільнення підсвідомих та свідомих процесів, пов'язаних з мовленнєво-мисленнєвою діяльністю.

Таблиця 2.

Середньогрупові показники рівня мовної компетентності та динаміки вербально-мисленнєвих процесів у групі досліджуваних

№	Критерії сформованості мовного рівня	Норма	Середньо-груповий показник	Мак показник	Мін показник	Стандартне відхилення
1	Текстове доповнення	8,00 – 11,00	7,52	10,00	4,00	1,43
2	Довжина асоціативного ланцюга	19,00 – 21,00	16,37	26,00	6,00	4,25
3	Кількість гнізд асоціативного ланцюга	3,00 – 4,00	4,73	10,00	2,00	1,72
4	Розмір гнізда (слів)	5,00 – 6,00	3,42	7,00	2,00	1,05

Аналіз результатів методики текстового доповнення вказує на незначне відставання у рівні мовної компетентності у досліджуваних представників української молоді. Водночас дані, отримані в результаті залучення ланцюгового асоціативного тесту вказують на невелике уповільнення загальних мовленнєво-мисленнєвих процесів на фоні надмірної лабільності переходів свідомості з однієї теми на іншу (збільшення кількості семантичних гнізд в асоціативних ланцюгах, що мають занижену кількість слів у своїй структурі). Подальший аналіз результатів ланцюгового асоціативного тесту полягав у тематичному узагальненні назв виділених семантичних гнізд з метою встановлення найбільш актуальних для українського студентства реалій. Емпіричні результати другої частини психолінгвістичного аналізу даних ланцюгового асоціативного тесту наведені в Таблиці 3.

Таблиця 3.

Перелік найбільш актуальних для респондентів реалій, отриманих із підсвідомості з допомогою ланцюгового асоціативного тесту

№	Актуальні для сучасного українського студентства реалії, отримані з підсвідомості з допомогою ланцюгового асоціативного тесту	Загальногрупова кількість встановлених споріднених тем у назвах семантичних гнізд
1	Природа та пейзажі взимку	29 згадувань
2	Наука та навчання	24 згадування
3	Різноманітні розваги	18 згадувань
4	Сім'я та родина	15 згадувань

Більш глибокий психолінгвістичний аналіз отриманих асоціативних ланцюгів показав, що найбільш актуальними реаліями для зазначених вище респондентів виявилися «Природа та пейзажі взимку», «Наука та навчання», «Різноманітні розваги», «Сім'я та родина». Такі дані свідчать, що представники сучасного українського студентства сильно підпадають під вплив погодних процесів, переймаються проблемами науки та навчання, не забувають про розваги та згадують про власну родину.

Описане у викладеній статті дослідження дало змогу сформулювати наступні висновки: зазначена на початку роботи проблема зниження мовної компетентності та мовної культури в сучасній молоді на європейському мовно-культурному просторі має місце і в Україні, що виражається у формі невеликого дефіциту мовної компетентності та послаблення уваги у процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності у представників українського студентства. Водночас другий етап аналізу результатів ланцюгового асоціативного тесту не підтвердив наявності ознак значної інтелектуально-культурної регресії у молодих представників українського суспільства, що вказує на доцільність в майбутньому проведення більш детального тестування респондентів та глибшого аналізу поточних даних.

Література:

1. Бугайски М. Язык коммуникации : монография / М. Бугайски. – Х. : Гуманитар. центр, 2010. – 543 с.
2. Гуревич К. М. Личность как объект психологической диагностики / К. М. Гуревич // Психол. журн. – 2001. – № 5. – С. 29–37.
3. Залевская А. А. Введение в психолінгвістику : учеб. пособие / А. А. Залевская. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2000. – 354 с.
4. Засекіна Л. В. Мовна особистість у сучасному соціальному просторі / Л. В. Засекіна // Соц. психологія. – 2007. – № 5. – С. 82–90.

5. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
6. Колісник О.П. Мова в культурно-ментальному просторі суспільства / О. П. Колісник // Психологічні перспективи : зб. наук. пр. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2006. – Вип. 8. – С. 3–8.
7. Крылов А. А. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / А. А. Крылов, С. А. Маничев. – СПб. : Питер, 2000. – 560 с.
8. Лавриненко О. Л. Особливості сформованості мовної особистості студентів вищих навчальних закладів / О. Л. Лавриненко // Психологічні перспективи : зб. наук. пр. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – Вип. 16. – С. 133–146.
9. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии / А. А. Леонтьев. – М. : Наука, 2001. – 461 с.
10. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – М. : Просвещение, 1995. – 280 с.

УДК 811.161.2

Т. О. Лелека,

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМУ ЛАЙК В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджуються особливості функціонування англоамериканізму лайк, що є неологізмом в українській та російській мовах початку ХХІ століття як результат мовних контактів. Охарактеризовано спільні та відмінні ознаки стосовно графічної адаптації та граматичної акомодатії, а також семантичної структури запозичень у двох мовах. Виявлено стилістичні функції неологізму. Визначено доцільність використання англоамериканізму та його статус у близькосторідних мовах-реципієнтах.

Ключові слова: англоамериканізм, неологізм, запозичення, мовні контакти, графічна адаптація, граматична акомодатія, семантична структура, мова-реципієнт.

В статье исследуются особенности функционирования англоамериканизма лайк, который является неологизмом в украинском и русском языках начала ХХІ столетия как результат языковых контактов. Охарактеризованы общие и отличительные черты относительно графической адаптации и грамматической акомодации, а также семантической структуры заимствований в двух языках. Выявлены стилистические функции неологизма. Определена целесообразность использования англоамериканизма и его статус в близкородственных языках-реципиентах.

Ключевые слова: англоамериканизм, неологизм, заимствование, языковые контакты, графическая акомодация, семантическая структура, язык-реципиент.

The process of neologisation of the Ukrainian and Russian languages is the most actual problem of up-to-date linguistics. The problem of the usage of the neologisms in two cognate languages is not researched enough. Most of the linguists are engaged in research on the new words in one language that caused the actuality of the paper. The modern Russian and Ukrainian languages are filled up with neologisms from the English language especially its American variant. The process of the neologisation in two cognate languages is connected with linguistic contacts. It represents the requirements of the modern society. The article deals with the peculiarities of the usage of angloamericanism like that is the neologism in the Ukrainian and Russian languages at the beginning of the 21st century as a result of linguistic contacts. The loan is researched according to its graphic adaptation, grammatical accomodation and semantic structure. The stylistic functions of the neologism are shown. Expediency of its usage and its status in the language-recipient is determined. The thesis analyses the peculiarities of the accomodation of the angloamericanisms in the languages mentioned above. The common and different peculiarities of the accomodation of the new word in the Ukrainian and Russian languages are shown. The peculiarities of the functioning of the neologism like in two cognate languages are different because of the different conditions of their development. The thesis suggests a new approach to the study of the features of the loans as language universals in the Ukrainian and Russian languages according to the process of language contacts at the beginning of the 21st century. The paper introduces the methodology for comparing the English and American loans in the Ukrainian and Russian languages.

Key words: angloamericanism, neologism, loan, linguistic contacts, graphic adaptation, grammatical accomodation, semantic structure, language-recipient.

Проблема неологізації української та російської мов є одним з найактуальніших питань сучасної лінгвістики. У дослідженнях останніх років, що характеризують сучасний стан розвитку мови, виявлено прискорений процес поповнення двох близькосторідних мов англоамериканськими запозиченнями, що спричинене зміною темпу життя, зростанням соціальної активності та глобалізацією суспільства.

Домінуючим способом утворення неологізмів в українській та російській мовах є запозичення з англійської.

Початок ХХІ ст. характеризується активізацією науково-технічного прогресу, перетвореннями в суспільно-політичному, економічному, культурному житті країни, що знаходить своє відображення в мові. Зміни в системах української та російської мов, зокрема в лексико-семантичній, є закономірним явищем їх розвитку й однією з проблем сучасних лінгвістичних досліджень [3, с. 56]. Зовнішні імпульси мовних змін, серед яких основне місце належить мовним контактам, комунікативні потреби зумовлюють інтенсивні модифікації української та російської лексики й появу значної кількості запозичень. Домінуючу позицію серед них займають англоамериканізм, що пов'язано з набуттям англійською мовою статусу глобальної. Швидке й не завжди виправдане надходження англоамериканських одиниць порушило проблему збереження національної самобутності української та російської мов і стало причиною двостороннього ставлення мовців до запозичень: з одного боку, розуміння необхідності заповнення термінологічних та понятійних лакун, з іншого, – протидія масовій культурно-мовної свідомості потоку іншомовних елементів як тому, що порушує національні основи [5, с. 90].

Праці багатьох лінгвістів присвячені проблемам використання неологізмів, запозичених з різних мов в українській та російській. Так, Алаторцева С. розглядає проблеми взаємозв'язку неологізації та неографії. Дослідження Сенько О. присвячені вивченню не лише нових одиниць лексики, але й нових значень слів, розвитку слотвірного потенціалу мови, що виявляється в процесі лексичного оновлення. Зв'язок суспільного досвіду та лексичної фіксації представлено в працях Заботкіної В., Зеленіна О., Каминіна І., Каранської М. та інших. Соціолінгвістичний аспект використання запозичень вивчали Бондарець О., Костомаров В., Крисін Л.; семантико-слотвірний потенціал – Ваганова Н., Кислюк Л., Козир С., Кулинич І., Попова Н.; функціональні та типологічні особливості запозичень – Сидоренко С.; використання неологізмів у